

УДК 7.012., 376

КАРДАШ ОЛЕГ ВАСИЛЬОВИЧ

доктор технічних наук, професор,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-8497-3453

e-mail: o.kardash@kubg.edu.ua

**ДИЗАЙН В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА
ВИПРОБУВАНЬ
DESIGN IN THE CONDITIONS OF CHALLENGES
AND TESTS**

OLEH KARDASH

Doctor of Technical Sciences, Professor,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University Kyiv
(Ukraine)

ORCID: 0000-0002-8497-3453

e-mail: o.kardash@kubg.edu.ua

Анотація. Дизайн в умовах викликів та випробувань. В статті на основі аналізу практичних матеріалів та творчих робіт розглядаються питання дизайну щодо практичного та комунікаційного забезпечення населення в умовах військового стану. Визначаються вимоги до дизайну та напрями його завдань у військовий час. Вказано, що комунікаційні та соціальні потреби є актуальними на сьогодні в Україні та вимагають від дизайну, в умовах викликів та випробувань, креативних підходів в розробці візуальних, функціональних, естетично визначених дизайн-об'єктів. Методами дослідження є аналітичний,

компаративний. Розглянуто нормативні і практичні матеріали щодо забезпечення захисту населення у військовий час, визначено необхідність універсального дизайну. Подано і розглянуто візуальну інформацію за напрямками: синтез мистецтв; арт-дизайн; графічний дизайн (кінофільми, постери, комікси, арт-буки, арт-інсталяції, ілюстрації, листівки, марки, етикетки, мурали). Висновки – основними висновками є: констатовано значущість проявлення піклування про маломобільні групи населення, однак, в нормативних документах не означено врахування їх потреб щодо розміщення в місцях захисту, забезпечення функціональними пристроями в побуті, які нададуть можливість виконувати практичні та фізіологічні потреби, а це ставить завдання до універсального дизайну; набуло розвитку інформаційне, художньо-емоційне забезпечення візуальної комунікації, але історичні приклади вказують на недостатність тематики візуальних графічних засобів.

Обмеження ресурсів, забезпечення мінімальної вартості виробів, а особливо – військового призначення, комунікаційні та соціальні потреби є актуальними на сьогодні в Україні та вимагають від дизайну, в умовах викликів та випробувань, гнучкості, креативності та адаптивності в розробці візуальних, функціональних, естетично визначених дизайн-об'єктів. Завдання дизайну у військовий час стосуються декількох напрямів: забезпечення якості життя населення та його комунікаційного забезпечення. Цьому присвячені практичні [2-5] та творчі роботи [6-19], які потребують розгляду відповідно до сучасних вимог. Мета роботи у висвітленні завдань дизайну у складні періоди та надати оцінку існуючого стану. Складні обставини, що склалися, нагнітають психологічний тиск на населення, а це ставить вимоги та завдання створення дизайнерських рішень, які

враховують психологію впевненості, емпатії, допомоги, емоційного підйому, відваги, інклюзії, інновацій в дизайн-проектванні різноманітних об'єктів та, відповідно, бізнесі.

Ключові слова: військовий час, виклики та випробування, інклюзія, захисні укриття, універсальний дизайн, синтез мистецтв, арт-дизайн, графічний дизайн.

Abstract. Design in conditions of challenges and trials. The article, based on the analysis of practical materials and creative works, considers design issues regarding practical and communication support for the population in conditions of martial law. The requirements for design and the direction of its tasks in wartime are determined. It is noted that communicative and social needs are relevant today in Ukraine and require creative approaches in design, in conditions of challenges and trials, in the development of visual, functional, aesthetically defined design objects. Research methods – analytical, comparative. Regulatory and practical materials on ensuring the protection of the population in wartime are considered, the need for universal design is determined. Visual information is presented and considered in the following areas: synthesis of arts; artistic design; graphic design (films, posters, comics, art books, art installations, illustrations, postcards, stamps, labels, murals). Conclusions – main conclusions: the importance of caring for low-mobility population groups is noted, but regulatory documents do not specify the consideration of their needs in placement in places of protection, provision with functional devices in everyday life, which will ensure the possibility of satisfying practical and physiological needs, and this sets a task for universal design; Informational, artistic and emotional support of visual communication has developed, but historical examples indicate the insufficiency of the subject of visual graphic means.

Resource limitations, ensuring the minimum cost of products, and especially for military purposes, communication and social needs, are relevant today in Ukraine and require design, in conditions of challenges and tests, flexibility, creativity and adaptability in the development of visual, functional, aesthetically defined design objects. The tasks of design in wartime relate to several areas: ensuring the quality of life of the population and its communication support. This is a topic of practical [2-5] and creative works [6-19], which must be considered in accordance with modern requirements. The purpose of the work is to highlight the tasks of design in difficult periods and provide an assessment of the current state. The difficult circumstances that have arisen put psychological pressure on the population, and this sets the requirements and tasks of creating design solutions that take into account the psychology of confidence, empathy, help, emotional uplift, courage, inclusion and innovation in the design of various objects and, accordingly, business.

Keywords: wartime, challenges and trials, inclusion, protective shelters, universal design, synthesis of arts, art design, graphic design.

Вступ. Розглянемо суттєві характеристики дизайну. Під час промислової депресії в тридцятих роках минулого сторіччя в Сполучених Штатах Америки саме промисловий дизайн допоміг бізнесу вийти з цієї кризи.

Розгалужені стилі дизайну надавали можливість соціуму задовольняти свої матеріальні і естетичні потреби відповідно до його історичного розвитку. Знакові системи дизайну надавали і надають можливість ситуативного розуміння в різноманітних життєвих епізодах. Проектування продуктів, програм, послуг та середовищ *з метою поліпшення життя, усунення бар'єрів та*

створення зручних рішень для всіх користувачів задіяно на таких рівнях – доступність, універсальність, доступність викладеної інформації – чітко та ефективно її донесення, розробка інтуїтивно зрозумілих та доступних інтерфейсів для цифрових сервісів, культурна чутливість, технологічна стабільність, відображення цінностей, ергономічність, економічна ефективність. Відомий французький дизайнер Філіп Старк – дизайнер промислових і ресторанних інтер'єрів, конструктор меблів і розробник предметів декору, цілком справедливо зауважив: «Дизайн – це не лише те, як щось виглядає, але й те, як це працює.» [1].

Постановка проблеми. Досягнення гармонії між красою та практичністю, цифрові технології, поєднання технік, художня деталізація та використання композиційних і колористичних ефектів щодо надання предметам індивідуальності, дизайнерське самовираження, яке викликає емоції та примушує споживача до осмислення факту сприйняття. До складових дизайну як промислового мистецтва, мистецтва візуальної і вербальної комунікації в умовах викликів і випробувань особливе місце належить таким різновидам: ергономічний дизайн, універсальний дизайн (інклюзивний дизайн) – формування інтер'єру, екстер'єру будівель; графічний дизайн (інформаційний, арт-дизайн (арт-терапія), емоційний дизайн, синтез мистецтв). Дуже важливим є питання забезпечення людей із втратою зору, кінцівок внаслідок, в тому числі, військових дій, можливостей пересування в мобільних візочках в ліфтах, на пандусах. З 1 квітня 2019 року набрали чинності нові державні будівельні норми щодо обов'язкового створення безбар'єрного простору в Україні для маломобільних груп населення – ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» [2]. Однак, питання щодо можливостей обслуговування себе

у вбиральнях, ванних кімнатах, кухнях до цього часу є вкрай недостатньо з'ясованим.

Виклад результатів дослідження. Згідно з [3,4], в житлових і громадських спорудах – школах, садочках та лікарнях передбачено захисні укриття та споруди подвійного призначення – захист населення внаслідок надзвичайних ситуацій, військових дій або терористичних актів (рисунок 1). У столиці зведено нові автономні протирадіаційні укриття: «Це автономні споруди, здатні забезпечити безпеку мешканців навіть у разі тривалого відключення комунікацій» [5], однак, щодо інклюзійних особливостей в цих об'єктах не вказано.

Рис.1 Захисні укриття та споруди подвійного призначення Інформаційне забезпечення, як правило, виконується відео та аудіо-трансляціями, спрямованими на громадянську мужність та уособлення негативу російських загарбників.

Кіномистецтво активно працює над розкриттям теми жахливої війни в Україні – документальні і художні роботи 2023-2025 років [6]: «Колона»; «Чому Росія віками намагається знищити Україну»; «Битва за Київ»; «Маленькі люди, які розв'язали війну»; «Чому Росія віками намагається знищити Україну»; «Буча»; «Безвихідь»; «Да Вінчі»; «Довга доба»; «Ми, наші улюбленці та війна»;

«Реал». Однак, це мистецтво, при усіх його документальних і художніх достоїнствах, більше мистецтво, ніж агітаційна пропозиція, яка напряму впливає на психологію глядача безпосередньо «як керівництво, до дії». Розглянемо в цьому напрямку існуючі творчі роботи.

Для прикладу, американський дизайн у другу світову війну задіяв використання графічного дизайну для пропагандистських постерів, візуальної комунікації, підвищення морального духу, підтримки армії, мобілізації цивільного населення та формуванні візуального образу незламності нації в період війни. Це високо художньо, в реалістичному стилі подано в постерах (постери 1 – 9 на рисунках 2 – 10) [7].

Рис.2, Постер 1

Рис. 3. Постер 2

Рис. 4. Постер 3

Текст у перекладі: рис.2 «Ми можемо зробити це!»),

також під назвою «Розі-клепальниця» за зразком культового узагальненого образу сильної жінки – працівниці військового виробництва; рис. 3 «Йому потрібно щось більше за міцні нерви, Йому потрібна зброя, виготовлена з вашого брухту, здавайте зараз!»

Рис. 5. Постер 4

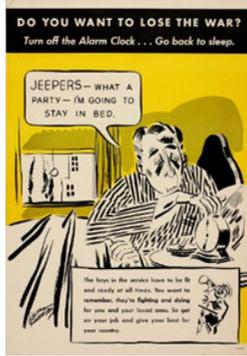

Рис. 6. Постер 5

Рис.7. Постер 6

Текст у перекладі: рис. 4 «Дамо їм з обох стволів»; рис. 5 «Це може трапитися тут!»; рис. 6 «Хочете програти війну? Вимкніть будильник... поспіть довше!»; рис.7 «Любий тато, ми виграємо війну ЗНАЧНО швидше, якщо будемо впевнені, що люди вдома працюють як прокляті, щоб підтримати нас!».

Рис. 8. Постер 7

Рис. 9. Постер 8

Рис. 10. Постер 9

Текст у перекладі: рис. 8 «У лавах розрив... коли тебе нема. Залишайся на роботі!»; рис. 9 «Ми продовжуємо наступати, а Ти продовжуй вкладати!»;

Рис. 10 «Це також і жіноча війна, вступайте до лав (назва жіночого підрозділу в ВМФ США). Ви потрібні своїй країні!». В цих роботах були художньо-емоційно задіяні актуальні питання, які, напрочуд, через значний час, відповідають сучасним військовим викликам в Україні.

У США випустили комікс зі злим Путіним і Суперменом – подано вибух Кремля і втечу Путіна (рисунок 11) [8].

Рис. 11 Ілюстрація комікса «зі злим Путіним і Суперменом».

Британський письменник і карикатурист Дерріл Каннінгем випустив графічний роман «Зліт диктатора» [9]: комікс про криваву біографію Путіна (рисунок 12).

Українські артбуки про війну включають «Блекаут», що присвячений досвіду життя під час обстрілів енергетичної інфраструктури., «Креатив у війні» та «Як ми назвемо цю війну?», «Заграва» Сергія Майдукова (рис. 13, [10]), який документує досвід повномасштабного вторгнення через ілюстрації.

Рис. 12 Комікс про кривавого Путіна. Рис. 13 Обкладинка артбука

В артоб'єкті – інсталяції рисунок 14, [11], зображена світлина балерини, що надрукована на скріпленій смолою панелі зі стріляних гільз за допомогою ультрафіолетового принтера. Слова авторки: « ...Працюючи над проектом, я хотіла передати контраст жорстокості війни та мистецтва...»

Проект Меморіалу українським розвідникам у Головному управлінні розвідки (ГУР), номіновано на премію Європейського Союзу в галузі сучасної архітектури – Mies van der Rohe Award (рисунок 15, [12]). Слід зауважити, що українська дизайнерка Женя Полосіна отримала американську премію за ілюстрацію до статті «Чотири сценарії закінчення війни в Україні» у The New York Times [13], (рис. 16).

Рис. 14 Світлина балерини

Рис. 15 Проект Меморіалу

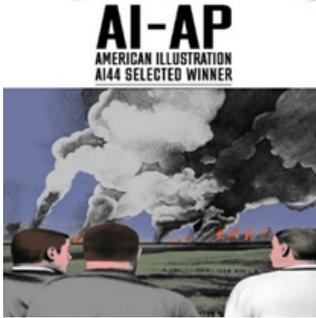

Рис. 16 Ілюстрація

Оригінальні картинки з привітаннями до дня народження під час війни [14](листівка 1, рисунок 17). Патріотична мотиваційна картинка [15] (листівка 2, рисунок 18) Фотоісторії ЗСУ [16] (листівка 3, рисунок 19). Також, є патріотичні листівки-подяки для воїнів ЗСУ та гарно виконані листівки солдату, українському військовому, захиснику від дівчини, дружини, жінки. Картинка зі словами: «Ти – мій герой, моя гордість, моя надія!»

Рис.17 Листівка 1

Рис.18 Листівка 2

Рис.19 Листівка 3

Цікавими роботами також є колекційна марка «Російський військовий корабель, все», рисунок 20, [17]; етикетка біла кругла «Слава Україні!» (воїн), рисунок 21, [18]; серед численних – відкритий до Дня авіації України мурал «Привид Києва», рисунок 22,[19].

Рис. 20 Марка Рис. 21 Етикетка Рис. 22 Мурал (стріт-арт)

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, основними висновками є: констатовано значущість проявлення піклування про маломобільні групи населення, однак, в нормативних документах не означено врахування їх потреб щодо розміщення в місцях захисту, забезпечення функціональними пристроями в побуті, які нададуть можливість виконувати практичні та фізіологічні потреби, а це ставить завдання до універсального дизайну; набуло розвитку інформаційне, художньо-емоційне забезпечення візуальної комунікації, але історичні приклади вказують на недостатність тематики візуальних графічних засобів.

Список використаних джерел:

1. 24 Канал. (2018). У США випустили комікс DC із Путіним і Суперменом. https://24tv.ua/u_ssha_vipustili_komiks_zi_zlim_putinim_i_supermenom_foto_n1076298
2. Батьківщина-мати з мечем та щитом. Патріотична картинка зі словами “Вистоїмо. Переможемо. Відбудуємо.” (2025). Патріотична мотиваційна картинка. <https://planbphoto.com/ua/peremozhemo/>
3. Вечірній Київ. (2023). На Театральній площі біля опери встановили ... <https://vechirniy.kyiv.ua/news/81933/>

4. Гречка — Новини Кропивницький. (2025). Фільми про війну в Україні: 14 стрічок, які варто... <https://gre4ka.info/zhyttia/filmy-pro-vijnu-v-ukrayini-14-strichok-yaki-varto-podyvytysya/>
5. Етикетка біла кругла “Слава Україні!” (воїн). (2024). https://urpack.kiev.ua/etiketki?product_id=1056
6. Історична правда. (2011). Американський агітпроп часів Другої світової. Частина 2. <https://www.istpravda.com.ua/artefacts/4d46d99dd0b18/>
7. Harpersbazaar. (2024). Ілюстратор Сергій Майдуков створив артбук про війну... <https://harpersbazaar.com.ua>
8. LIGA.net. (2023). В Україні затвердили нові норми будівництва укриттів. <https://biz.liga.net/ua/all/nedvizhimost/novosti/v-ukraine-utverdili-novye-normy-stroitelstva-ukrytiy-vstupayut-v-silu-s-1-noyabrya2>
9. Мурал «Привид Києва». (2022). <https://guide.kyivcity.gov.ua/places/mural-pryvud-kyueva>
10. Nv.ua. (2021). «Зліт диктатора»: У Британії випустили комікс про криваву біографію Путіна. <https://ua.news.ua/culture/vzlet-dyktatora-v-brytanyu-vypustyly-komyks-o-krovavoj-byografyyu-putyna>
11. Освіта. (2019). З 1 квітня вступають у дію нові будівельні норми щодо інклюзивності будівель. <https://auc.org.ua/novyna/z-1-kvitnya-vstupayut-u-diyu-novi-budivelni-normy-shchodo-inklyuzyvnosti-budivel-parchaladze>
12. Pinterest. (2022). Оригінальні картинки з привітаннями до дня народження під час війни. <https://www.pinterest.com/pin/598626975487300321/>
13. Постанова Кабінету Міністрів України № 1331. (2024). Деякі питання ведення обліку об’єктів фонду захисних споруд цивільного захисту. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1331-2023-%D0%BF#Text>
14. Protovar. (2023). Російський військовий корабель

«все». <https://protovar.com.ua/ua/kolekciyna-marka-rosiyskiy-viyskoviy-kor-307032>

15. Суспільне Культура. (2025a). Меморіал українським розвідникам у ГУР номінували на престижну премію Mies van der Rohe Award. <https://suspilne.media/culture/1138424-memorial-ukrainskim-rozvidnikom-u-gur-nominuvali-na-prestiznu-evropejsku-premiu-mies-van-der-rohe-award/>

16. Суспільне Культура. (2025b). На премії American Illustration перемогла українська ілюстраторка Женя Полосіна. <https://suspilne.media/culture/996895-na-premii-american-illustration-peremogla-ukrainska-ilustratorka-zena-polosina/>

17. UKR.NET. (2025). У Києві з'явилися нові укриття: Оболонь стала першою... <https://life.kyiv.ua/news/uki%D1%94vi-z-yavilisy-novi-ukrittya-obolon-stala-pershoyu-de-%D1%97h-uzhe-zveli>

18. Українер. (2024). Фотоісторії ЗСУ. <https://www.ukrainer.net/fotoistoriia-72-ombr>

19. Шоляк, В. (2025). Що таке арт-дизайн. <https://wizeclub.education/blog/shh..o-take-art-dizajn>

References:

1. 24 Kanal. (2018). DC Comics in the USA released an issue featuring Putin and Superman. https://24tv.ua/u_ssha_vipustili_komiks_zi_zlim_putinim_i_supermenom_foto_n1076298

2. Batkivshchyna-Maty with sword and shield. (2025). Patriotic illustration: “We will endure. We will win. We will rebuild.” <https://planbphoto.com/ua/peremozhemo/>

3. Vechirniy Kyiv. (2023). A new installation was set up at the Theatre Square near the opera house. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/81933/>

4. Hrechka — Kropyvnytskyi News. (2025). War films

in Ukraine: 14 movies worth watching. <https://gre4ka.info/zhyttia/filmy-pro-vijnu-v-ukrayini-14-strichok-yaki-vartopodyvytysya/>

5. White round sticker “Slava Ukraini!” (warrior). (2024). https://upack.kiev.ua/etiketki?product_id=1056

6. Istorychna Pravda. (2011). American wartime propaganda during World War II. Part 2. <https://www.istpravda.com.ua/artefacts/4d46d99dd0b18/>

7. Harpers Bazaar. (2024). Illustrator Serhii Maidukov creates an artbook about the war. <https://harpersbazaar.com.ua>

8. LIGA.net. (2023). Ukraine approved new construction standards for shelters. <https://biz.liga.net/ua/all/nedvizhimost/novosti/v-ukraine-utverdili-novye-normy-stroitelstva-ukrytyi-vstupayut-v-silu-s-1-noyabrya2>

9. Mural “Ghost of Kyiv.” (2022). <https://guide.kyivcity.gov.ua/places/mural-pryvyd-kyyeva>

10. NV.ua. (2021). “Dictator’s Rise”: UK releases comic about Putin’s bloody biography. <https://ua.news.ua/culture/vzlet-dyktatora-v-brytanyy-vypustyly-komyks-o-krovavoj-byografyy-putyna>

11. Osvita. (2019). New construction standards on inclusivity enter into force on April 1. <https://auc.org.ua/novyna/z-1-kvitnya-vstupayut-u-diyu-novi-budivelni-normy-shchodo-inklyuzyvnosti-budivel-parchaladze>

12. Pinterest. (2022). Original birthday greeting images during wartime. <https://www.pinterest.com/pin/598626975487300321/>

13. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Resolution No. 1331 on the procedure for maintaining records of civil protection shelter facilities. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1331-2023-%D0%BF#Text>

14. Protovar. (2023). “Russian warship... done!” Collectible stamp. <https://protovar.com.ua/ua/kolekciyna->

marka-rosiyskiy-viyskoviy-kor-307032

15. Suspilne Culture. (2025a). Memorial to Ukrainian intelligence officers nominated for prestigious Mies van der Rohe Award. <https://suspilne.media/culture/1138424-memorial-ukrainskim-rozvidnikam-u-gur-nominuvali-na-prestiznu-evropejsku-premiu-mies-van-der-rohe-award/>

16. Suspilne Culture. (2025b). Ukrainian illustrator Zhenia Polosina wins American Illustration Award. <https://suspilne.media/culture/996895-na-premii-american-ilustration-peremogla-ukrainska-ilustratorka-zena-polosina/>

17. UKR.NET. (2025). New shelters appear in Kyiv: Obolon becomes the first district to receive them. <https://life.kyiv.ua/news/u-ki%D1%94vi-z-yavilisya-novi-ukrittya-obolon-stala-pershoyu-de-%D1%97h-uzhe-zveli>

18. Ukrainer. (2024). Photo stories of the Ukrainian Armed Forces. <https://www.ukrainer.net/fotoistoriia-72-ombr>

19. Sholiak, V. (2025). What is art design. <https://wizeclub.education/blog/shh..o-take-art-dizajn>